

УДК 343.13:351.746:340.113

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.21>

ВЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ «ВИКОРИСТАННЯ» ТА «ЗАСТОСУВАННЯ» СТОСОВНО «СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ»

Моргун І.О.,*кандидат технічних наук, старший дослідник,
Національна академія Служби безпеки України,
ORCID: 0000-0003-3582-1741***Морей Т.В.,***доктор філософії,
Національна академія Служби безпеки України,
ORCID: 0000-0002-3632-2533*

Моргун І.О., Морей Т.В. Вживання термінів «використання» та «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів».

Статтю присвячено комплексному дослідженню особливостей вживання термінів «використання» та «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів» у сфері оперативно-розшукової, контррозвідальної, розвідальної діяльності та кримінального провадження. Актуальність роботи зумовлена відсутністю уніфікованого підходу до термінологічного розмежування зазначених понять у нормативно-правових актах і науковій літературі, що негативно впливає на якість правотворчої діяльності та правозастосовної практики.

На підставі аналізу тлумачних словників української мови та системного дослідження положень законодавства України обґрунтовано, що попри лексичну близькість, терміни «використання» і «застосування» не є тотожними та мають різне юридичне значення. Встановлено, що у низці нормативно-правових актів ці терміни вживаються як синоніми, що суперечить вимогам уніфікованості та однозначності термінології у правотворчості.

Особливе значення у цьому контексті мають вимоги юридичної техніки. Юридична техніка як сукупність правил і прийомів підготовки нормативно-правових актів передбачає уніфікованість термінології, логічну узгодженість та відсутність суперечностей у текстах законодавства. Недотримання цих вимог призводить до виникнення колізій між нормативно-правовими актами, ускладнює їх практичну реалізацію та негативно впливає на допустимість і належність доказів у кримінальному провадженні.

Показано, що термін «застосування» доцільно використовувати у випадках реалізації уповноваженими суб'єктами державних повноважень у законний спосіб і за наявності передбачених законом підстав, коли спеціальні технічні засоби виступають інструментом здійснення владних функцій і безпосереднього виконання свого функціонального призначення – негласного отримання інформації у скритний спосіб. Натомість термін «використання» пропонується вживати щодо незаконних дій із такими засобами або їх експлуатації поза межами безпосереднього функціонального призначення.

У результаті проведеного дослідження сформульовано критерії розмежування термінів «використання» і «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів», з урахуванням характеру діяльності, наявності законних підстав, зв'язку з безпосереднім функціональним призначенням спеціальних технічних засобів та відповідності вимогам юридичної техніки. З метою забезпечення однозначності правового регулювання запропоновано конкретні зміни до окремих нормативно-правових актів.

Ключові слова: спеціальні технічні засоби, оперативно-технічні засоби, правотворча діяльність, юридична техніка, оперативно-розшукова діяльність, контррозвідальна діяльність, розвідальна діяльність, кримінальне провадження.

Morgun I.O., Morei T.V. Use of the terms "use" and "application" in relation to "special technical means".

The article is devoted to a comprehensive study of the peculiarities of the use of the terms "use" and "application" in relation to "special technical means" in the field of operational-search, counterintelligence, intelligence activities, and criminal proceedings. The relevance of the work is due to the lack of a unified approach to the terminological distinction between these concepts in regulatory legal acts and scientific literature, which negatively affects the quality of law-making and law enforcement practices.

In legislation, departmental regulatory legal acts, scientific and educational literature, the terms "use" and "application" are quite often used in relation to "special technical means," which in many cases can act as synonyms, but in the context under study, they have different legal meanings and cannot be used as synonyms.

Based on an analysis of Ukrainian explanatory dictionaries and a study of the provisions of Ukrainian legislation, it is demonstrated that the word "use" is usually used as a more general term, which implies obtaining a benefit or result with the help of certain resources, means, or circumstances, while "application" has a narrower, more practical meaning and implies the use of auxiliary means or tools to achieve a specific goal in a particular activity. In the context of "special technical means," the distinction between the terms "use" and "application" acquires not only linguistic but also significant legal importance.

The study shows that the term "application" regarding "special technical means" should appropriately be used when referring to the exercise of powers by authorized subjects in a lawful manner and upon legal grounds during operational-search, counter-intelligence, or intelligence activities, or within criminal proceedings, where "special technical means" are applied for the covert acquisition of information in a clandestine way. The term "use" should be used when referring to the illegal use of special technical means or their use outside of their direct functional purpose. Based on the research results, recommendations have been formulated for the use of these terms in regulatory legal acts to ensure the uniformity of terminology.

Key words: Special technical means, Operational-technical means, Law-making activity, Legal technique, Operational-search activity, Counter-intelligence activity, Intelligence activity, Criminal proceedings.

Постановка проблеми. Законодавством України передбачено, що при здійсненні оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності або у кримінальному провадженні уповноважені підрозділи за наявності законних підстав та у законний спосіб мають право проводити оперативно-розшукові, контррозвідувальні, розвідувальні заходи та негласні слідчі (розшукові) дії. Вказані заходи та дії, якщо вони передбачають негласне отримання інформації, можуть проводитися за допомогою відповідних технічних засобів. Нажаль, у законодавстві відсутній єдиний термін, який визначає такі технічні засоби. Водночас у нормативно-правових актах вживаються терміни: оперативно-технічні засоби [1], технічні засоби [1-7], спеціальні технічні засоби [5; 6; 8; 9], технічні засоби негласного отримання інформації [10], спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації [4], спеціальні технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації [10-12] тощо. З огляду на таку значну кількість термінів, які при цьому за своїм змістом визначають практично ідентичне явище, автори зупинилися на умовно узагальненому терміні «спеціальні технічні засоби» який в межах представленого дослідження може вживатися як рівнозначний до всіх перелічених вище аналогічних термінів.

У законодавстві, відомчих нормативно-правових актах, науковій та навчальній літературі досить часто стосовно «спеціальних технічних засобів» вживаються терміни «використання» та «застосування». Не зважаючи на очевидну спорідненість вказаних термінів, вважаємо, що у досліджуваному контексті вони мають різне правозастосовне значення та не можуть вживатися як синоніми. На нашу думку, ужиток термінів «використання» та «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів» повинен мати свої чітко визначені уніфіковані особливості та правила, якими мають керуватися законодавці, науковці та освітяни.

Відповідно до вимог статті 34 Закону України «Про правотворчу діяльність» [13], у всіх нормативно-правових актах має бути забезпечено: уніфікованість вжитої термінології; однозначність розуміння норм права (ясність, точність, доступність для розуміння та реалізації); однакові слова чи словосполучення мають вживатися для позначення однакових термінів і понять та узгоджуватися з термінологією, що вживається в інших нормативно-правових актах, що регулюють відповідну сферу суспільних відносин; для різних термінів та понять мають вживатися різні слова чи словосполучення.

Наразі у сфері суспільних відносин, що стосується оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності та кримінального провадження, спостерігається неузгодженість термінології як у вживанні понять «спеціальні технічні засоби» (вказана проблема в цьому дослідженні не розглядатиметься), так і у вживанні термінів «використання» та «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів».

З огляду на викладене, вважаємо доцільним здійснити розмежування термінів «використання» та «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів» та сформулювати рекомендації щодо їх вживання у нормативно-правових актах, наукових працях та навчальній літературі.

Стан опрацювання проблематики. Прикладним та теоретичним питанням правотворчої діяльності присвячені наукові праці В.С. Ковальського, В.П. Плавича, С.В. Плавича, Л.А. Луць, В.І. Риндюка, О.О. Кота, А.М. Колодія та інших вчених.

Питання щодо нормативно-правового регулювання, класифікації та особливостей застосування «спеціальних технічних засобів» вивчалися у працях багатьох вітчизняних науковців – Г. Губарева, І. Харабєрюша, В. Мацюка, В. Кривошеєва, П. Андрушка, В. Радченка, А. Свінцицького, В. Степанова, Б. Леонова, Г. Рендаренка, В. Шарка.

У науковій літературі та нормативно-правових актах, які стосуються проведення оперативно-розшукової, контррозвідувальної та розвідувальної діяльності, кримінального провадження, разом з поняттям «спеціальні технічні засоби» досить часто вживаються терміни «застосування» та «використання». Однак, обґрунтованого підходу щодо вжитку цих термінів стосовно «спеціальних технічних засобів» на теперішній час не існує.

Метою статті є проведення понятійного розмежування вживання термінів «застосування» і «використання» та визначення особливостей їх вжитку стосовно «спеціальних технічних засобів».

Виклад основного матеріалу. Для розуміння термінів «застосування» і «використання» проаналізуємо значення цих слів дослідивши тлумачні словники української мови.

Слово «використовуватися» тлумачиться як «мати застосування, вживатися з користю, користуватися чимсь» [14, с. 137]; слово «використовувати» – як «застосовувати що-небудь, користуватися чимось» [15, с. 124], «застосовувати, вживати що-небудь з користю, користуватися чимсь» [16, с. 214].

Слово «застосовуватися» тлумачиться як «використовуватися, вживатися з певною метою, заправлятися в ужиток, пристосовуватися до чогось» [Бусел, 14, с. 425]; слово «застосовувати» – як «використовувати, вводити в практику, уживати, запроваджувати» [15, с. 359], «використовувати щось, запроваджувати в ужиток, пристосовувати до чогось» [16, с. 726].

Як бачимо, у багатьох випадках ці слова можуть виступати як синоніми. Однак, слово «використання» зазвичай вживається як більш загальний термін, який передбачає отримання користі або результату за допомогою певних ресурсів, засобів чи обставин, у той час як «застосування» має більш вузький, прикладний характер та передбачає вживання допоміжних засобів або інструментів для досягнення поставленої цілі в конкретній діяльності.

Оскільки нами розглядається питання, що стосується правотворчої діяльності, слід акцентувати на принципі юридичної визначеності, який є складовою принципу верховенства права та передбачає чіткість, зрозумілість, однозначність і передбачуваність правових норм. У сфері оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності та кримінального провадження його значення зумовлене тим, що відповідна діяльність пов'язана з можливим обмеженням прав і свобод людини. Юридична визначеність вимагає, щоб однакові слова чи словосполучення вживалися для позначення однакових термінів і понять, а різні поняття чи терміни навпаки позначалися різними словами. На це звертають увагу українські науковці, підкреслюючи, що недостатня термінологічна узгодженість і відсутність єдиного підходу до розуміння правових понять негативно позначаються на якості нормативно-правових актів та ускладнюють процес тлумачення норм права та правозастосування [17].

Проблема юридичної визначеності безпосередньо пов'язана з вимогами юридичної техніки. Загальними прийомами та правилами щодо застосування юридичної техніки є дотримання юридичної термінології, тобто системи усталених, загальноприйнятих і визнаних юридичною наукою та практикою юридичних термінів, тобто словесних позначень понять, що використовуються під час викладу змісту закону, іншого нормативно-правового акта чи юридично-значущого документа. Зазначене вимагає дотримання вимог термінологічної уніфікації [18]. Термінологія законодавства потребує особливо пильної уваги, тому що саме в законодавчій мові точність формулювання і вживання термінів відіграє найважливішу роль, бо від цього залежить ефективність дії правових норм. Терміни покликані сприяти найбільш точному, стислому і інформативному викладу змісту нормативно-правових актів. Відсутність єдності термінології порушує узгодженість системи нормативно-правових актів і призводить до недотримання вироблених правотворчою практикою правил законодавчої техніки [19]. Тобто якісна юридична техніка є запорукою ефективного законодавства і його здатності адекватно регулювати суспільні відносини без правових колізій і протиріч.

У цьому контексті паралельне вживання термінів «використання» та «застосування» без їх чіткого понятійного розмежування не відповідає вимогам юридичної техніки та суперечить принципу юридичної визначеності. Таким чином, розмежування термінів «застосування» та «використання» набуває не лише лінгвістичного, а й юридичного значення. У законодавстві, наукових працях, навчальній та спеціальній літературі, що стосується оперативно-розшукової, контррозвідувальної та розвідувальної діяльності, кримінального провадження, термін «застосування» зазвичай вжива-

ється, коли йдеться про активну дію уповноваженого державою суб'єкта, спрямовану на об'єкт – правопорушника, особу тощо, або коли йдеться про виконання процесуальної дії. У цьому випадку «спеціальні технічні засоби» виступають як інструмент виконання закону та реалізації владних повноважень. Водночас термін «використання» в контексті «спеціальних технічних засобів» має більш технологічний або експлуатаційний відтінок, який не вказує на прямий зв'язок з реалізацією владних повноважень.

Наведемо практику вживання термінів «застосування» та «використання» стосовно «спеціальних технічних засобів» у нормативно-правових актах.

У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] термін «застосування» вживається стосовно «оперативних та оперативно-технічних засобів» (стаття 2), «засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї» (пункт 19 ч. 1 статті 8), «технічних засобів» (стаття 9).

У Законі України «Про контррозвідувальну діяльність» [2] термін «застосування» вживається стосовно «технічних засобів» (пункт 2 частини 2 статті 7). Термін «використання» вживається стосовно «оперативно-технічних сил і засобів» (пункт 1 частини 2 статті 7), «оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів» (частина 6 статті 8).

У Законі України «Про розвідку» [8] термін «застосування» вживається стосовно «сил і засобів розвідки», які включають в себе технічні засоби розвідки, спеціальну техніку та спеціальні технічні засоби (пункти 4 та 8 частини 1 статті 1), «технічних засобів розвідки» (частина 3 статті 9, частини 1 та 3 статті 27), «технічних засобів розвідки, спеціальної техніки, спеціальних технічних засобів» (пункт 20 частини 1 статті 12).

У Законі України «Про національну поліцію» [3] термін «застосування» вживається відносно «технічних приладів, технічних засобів» (пункт 1 статті 40).

У Кримінальному процесуальному кодексі України [4] термін «застосування» вживається стосовно «технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації» (частина 3 статті 263), «технічних засобів» (частина 1 статті 266, частина 1 статті 268). Термін «використання» вживається стосовно «технічних засобів» (частина 1 статті 267), «спеціальних технічних засобів для спостереження» (частина 1 статті 269).

У Кримінальному кодексі України [5] термін «використання» вживається стосовно «спеціальних технічних засобів отримання інформації» (стаття 359) та «спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації» (частина 2 статті 163).

В Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [6] термін «застосування» вживається стосовно «технічних засобів» (пункт 1.6, підпункти 1.11.5, 1.11.7, 1.11.9 розділу I, пункт 4.13 розділу IV), «технічного обладнання» (підпункти 1.11.6, 1.14.1, 1.14.2 розділу I), «спеціальних технічних засобів» (підпункти 1.11.8, 1.11.11 розділу I). Термін «використання» вживається стосовно «технічних засобів» (підпункт 1.11.2 розділу I).

У Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 669 [12], термін «використання» вживається відносно «спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації» (пункт 3)

У Критеріях належності спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 669 [12], термін «застосування» вживається відносно «спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації» (пункти 3, 4).

Проаналізуємо практику вживання термінів «застосування» та «використання» стосовно «спеціальних технічних засобів» у наведених вище нормативно-правових актах.

Виключно термін «застосування» у досліджуваному контексті вживається у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», Законі України «Про розвідку», Законі України «Про національну поліцію», Критеріях належності спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації. Вважаємо цей підхід вірним, оскільки в цих випадках йдеться саме про реалізацію уповноваженими суб'єктами своїх повноважень в законний спосіб за наявності законних підстав, а саме при здійсненні оперативно-розшукової та розвідувальної діяльності, а у випадку Національної поліції ще й у кримінальному провадженні.

Як синоніми терміни «застосування» та «використання» вживаються у Законі України «Про контррозвідувальну діяльність», Кримінальному процесуальному кодексі України, Інструкції про

організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Вважаємо вказаний підхід невірним та таким, що суперечить вимогам правотворчої діяльності у частині уніфікованості термінології та вживання однакових слів чи словосполучень для позначення однакових термінів і понять. У згаданих нормативно-правових актах вважаємо доречним вживати виключно термін «застосування», оскільки в цих випадках йдеться саме про реалізацію уповноваженими суб'єктами своїх повноважень в законний спосіб за наявності законних підстав, а саме при здійсненні контррозвідувальної діяльності, а також у кримінальному провадженні.

Виключно термін «використання» вживається у Кримінальному кодексі України та Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

Вжиття терміну «використання» у Кримінальному кодексі України вважаємо доречним, оскільки у цьому випадку йдеться про протиправні дії, що підпадають під кримінальну відповідальність, а саме «незаконне використання спеціальних технічних засобів отримання інформації». Тобто це дії, які вчиняють суб'єкти, які не мають відповідних повноважень, або законні підстави для застосування спеціальних технічних засобів відсутні.

Вжиття терміну «використання» в Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації вважаємо невірним. Цей термін вживається у нормативному визначенні: «спеціальні технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації – технічні, апаратно-програмні, програмні та інші засоби, які відповідають критеріям належності технічних засобів негласного отримання інформації, що мають технічну забезпеченість для негласного отримання (прийому, обробки, реєстрації та/або передачі) інформації, призначені для використання у скритий спосіб, характерний для оперативно-розшукової, контррозвідувальної або розвідувальної діяльності». В цьому визначенні «спеціальні технічні засоби» пов'язуються з оперативно-розшуковою, контррозвідувальною або розвідувальною діяльністю, тобто реалізацію уповноваженими суб'єктами своїх повноважень в законний спосіб за наявності законних підстав. Крім того, в Критеріях належності спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, затверджених тією ж постановою Кабінету Міністрів України [12], вживається термін «застосування у скритий спосіб» відносно «спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації» (пункти 3, 4). Тому, керуючись вимогами правотворчої діяльності у частині уніфікованості термінології та вживання однакових слів чи словосполучень для позначення однакових термінів і понять, за аналогією з законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про розвідку» у вказаному нормативному акті слід було вжити термін «застосування». Крім цього А.В. Свінцицький зі співавторами [20] у своїй роботі пропонують визначення «спеціальних технічних засобів», де вживається термін «застосування». Ужиток правильного терміну саме в Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації є дуже важливим оскільки він регулює сферу суспільних відносин що стосуються саме «спеціальних технічних засобів».

У якості прикладу нормативного розмежування термінів «застосування» та «використання» доцільно звернутися до положень Закону України «Про Національну поліцію» (стаття 46). У зазначеному акті чітко відокремлюється «застосування вогнепальної зброї» від «використання вогнепальної зброї». Термін «застосування» вживається у випадках реалізації поліцейським владних повноважень як заходу примусу за наявності визначених законом підстав, з дотриманням принципів необхідності та пропорційності. Натомість «використання вогнепальної зброї» передбачає дії, що не пов'язані з безпосереднім ураженням особи як заходом примусу (наприклад, подання сигналу тривоги, знешкодження тварини тощо). Таким чином, законодавець проводить змістовне розмежування цих понять залежно від характеру правових наслідків та цільового призначення відповідної дії. Наведений приклад свідчить, що у законодавстві України терміни «застосування» та «використання» не є тотожними, а їх розмежування має нормативно закріплений характер, що підтверджує обґрунтованість необхідності чіткого понятійного розмежування цих термінів і стосовно «спеціальних технічних засобів».

Підсумовуючи викладене, визначимо особливості вжитку термінів «застосування» і «використання» стосовно «спеціальних технічних засобів» в юридичному значенні та здійснимо їх розмеж-

ування.

Термін «застосування» відносно «спеціальних технічних засобів» доцільно вживати, коли йдеться про реалізацію уповноваженими суб'єктами своїх повноважень в законний спосіб за наявності законних підстав, а саме при здійсненні оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності або у кримінальному провадженні, в межах яких «спеціальні технічні засоби» застосовуються для безпосереднього виконання свого функціонального призначення – негласного отримання (прийому, обробки, реєстрації та/або передачі) інформації у скритний спосіб.

Термін «використання» відносно «спеціальних технічних засобів» доцільно вживати, коли йдеться: про незаконне використання спеціальних технічних засобів; про використання спеціальних технічних засобів не за безпосереднім функціональним призначенням (наприклад, при демонстрації технічних можливостей обладнання, проведенні технічних випробувань або налаштувань, організації та здійсненні навчань або тренувань тощо).

Вживання термінів «використання» та «застосування» відносно «спеціальних технічних засобів» як синонімів в нормативно-правових актах вважаємо недоречним.

З урахування наданих рекомендацій пропонуємо, внести такі зміни до наступних нормативно-правових актів, замінивши термін «використання» на термін «застосування» стосовно «спеціальних технічних засобів»:

до Кримінального процесуального кодексу України:

частину 1 статті 269 викласти у такій редакції:

«1. Для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження **із застосуванням** відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження.»

до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»:

пункт 1 частини 2 статті 7 викласти у такій редакції:

«1) здійснювати контррозвідувальний пошук, оперативно-розшукові заходи **із застосуванням** оперативних та оперативно-технічних сил і засобів, опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;»;

частину 6 статті 8 викласти у такій редакції:

«Негласні контррозвідувальні заходи здійснюються із залученням осіб, які конфіденційно співпрацюють з контррозвідувальними органами і підрозділами, а також **із застосуванням** оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів. Порядок використання негласних методів та засобів при здійсненні контррозвідувальної діяльності визначається на основі цього Закону нормативно-правовими актами Служби безпеки України.»

до Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні:

пункт 1.11.2. викласти у такій редакції:

«Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України) полягає в негласній (без відома особи) фіксації та обробці **із застосуванням** технічних засобів розмови цієї особи або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування тощо.»

до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації:

абзац 11 пункту 3 викласти у такій редакції:

«спеціальні технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації (далі - спеціальні технічні засоби) - технічні, апаратно-програмні, програмні та інші засоби, які відповідають критеріям належності технічних засобів негласного отримання інформації, що мають технічну забезпеченість для негласного отримання (прийому, обробки, реєстрації та/або передачі) інформації, призначені для **застосування** у скритний спосіб, характерний для оперативно-розшукової, контррозвідувальної або розвідувальної діяльності;».

Висновки. У статті розглянуто особливості вживання термінів «застосування» та «використання» відносно «спеціальних технічних засобів».

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

– терміни «використання» та «застосування», що вживаються відносно «спеціальних технічних засобів» не є синонімами та мають різне юридичне значення;

– термін «застосування» відносно «спеціальних технічних засобів» доцільно вживати, коли йдеться про реалізацію уповноваженими суб'єктами своїх повноважень в законний спосіб за наявності законних підстав, а саме при здійсненні оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розві-

дувальної діяльності або у кримінальному провадженні, в межах яких «спеціальні технічні засоби» застосовуються для безпосереднього виконання свого функціонального призначення – негласного отримання (прийому, обробки, реєстрації та/або передачі) інформації у скритний спосіб;

– термін «використання» відносно «спеціальних технічних засобів» доцільно вживати, коли йдеться: про незаконне використання спеціальних технічних засобів; про використання спеціальних технічних засобів не за безпосереднім функціональним призначенням (наприклад, при демонстрації технічних можливостей обладнання, проведенні технічних випробувань або налаштувань, організації та здійсненні навчань або тренувань тощо).

Авторами запропоновані відповідні зміни до низки нормативно-правових актів.

Пропонуємо у подальшому при розробці нормативно-правових актів, підготовці наукової, навчальної літератури дотримуватися вказаних рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
2. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
3. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
4. Кримінальний процесуальний Кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
6. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ: Генеральна прокуратура України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12> (дата звернення: 22.02.2026).
7. Про затвердження нормативного документа «Технічні засоби для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у телекомунікаційних мережах загального користування України. Загальні технічні вимоги»: Наказ: Служба безпеки України від 04.09.2018 № 1519/533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1519950-18#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
8. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
9. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 22.02.2026).
10. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (дата звернення: 22.02.2026).
11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
12. Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації: постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/669-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
13. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 22.02.2026).
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінськ; ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
15. Тлумачний словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40 000 слів) / за ред. д-ра філологічних наук, професора В.С. Калашника. Х.: Прапор. 2002. – 992.
16. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконт, 2006. – Т. 1. – А-К. 926 с.
17. Лазарев В. В. Сучасний науковий дискурс щодо розуміння поняття «правнична термінологія». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. № 92, частина 1. С. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.14>.
18. Лебеденко В. І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування. *Інформація і право.* 2014. № 2(11). С. 52-56. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.2\(11\).272510](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2014.2(11).272510).

19. Бєседна Л.Л. Термінологія та визначення понять в нормативно-правових актах. *Інформація і право*. 2012. № 2(5). С. 39-47. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2012.2\(5\).271857](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2012.2(5).271857).
20. Свінцицький А.В., Степанов В.А., Леонов Б.Д. Удосконалення законодавства щодо термінології у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації. Журнал «Інформація і право» Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України». № 3 (34)/2020. С. 55-61. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3\(34\).220993](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.3(34).220993).

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Моргун І.О., Морей Т.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0